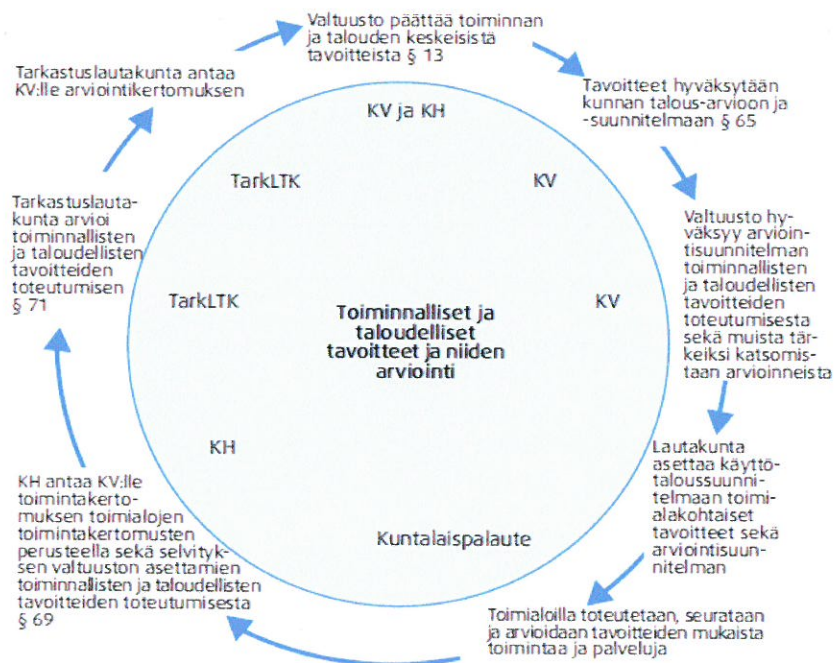

Hailuodon kunnanvaltuustolle

ARVIOINTIKERTOMUS

Toiminnallisten ja taloudellisten
tavoitteiden toteutumisesta vuonna 2014
24.5.2015

Tarkastuslautakunnan toiminta ja raportointi valtuustolle

Kansikuva:

Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kunnanhallituksen toimintakertomuksessa esittämiin tietoihin sekä tarkastuslautakunnan arviointikokousten yhteydessä saatuihin tietoihin ja havaintoihin. Toimielinten pöytäkirjat, toimialojen raportit, tilintarkastajan raportit ja selvitykset ovat myös olleet tarkastuslautakunnan käytettävissä. Vuositasolla tarkastuslautakunnan toiminta ja seurantaraportointi valtuustotasolle etenee oheisen yleisen toimintamallin mukaisesti

Lähde: Sundqvist & Lovio, toim. 2006. Suositus arvioinnista kuntien valtuustoille: perustelut ja täsmennykset, Suomen Kuntaliitto.

Tarkastuslautakunnan toiminta

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastusta varten. **Kuntalain 71 §:n** mukaan tarkastuslautakunnan tehtävä on **valmistella** valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden **tarkastusta koskevat asiat** sekä **arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet** kunnassa ja kuntakonsernissa **toteutuneet**. **Kuntalain 75 §:n** mukaan tarkastuslautakunnan on hankittava tilintarkastuskertomuksessa tehdystä muistutuksesta asianosaisen selitys sekä kunnanhallituksen lausunto.

Kuntalain lisäksi tarkastuslautakunnan toimintaa sääntelee valtuuston hyväksymä hallintosääntö. Hallintosäännössä valtuusto vastuuttaa lautakunnan

- **seuraamaan** tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista, ja muutoinkin tilintarkastajan tehtävien suorittamista sekä tekemään tarvittaessa esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi.
- **huolehtimaan** siitä, että tilintarkastusta varten on **tarpeelliset voimavarat**, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa
- **tekemään aloitteita ja esityksiä** lautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen valvonnan tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Hailuodon kunnan konserniohjeissa määritellään mm. tarkastuslautakunnan asema konsernin arvioinnissa. Tarkastuslautakunnan tehtävä on mm. arvioida valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista tytäryhteisössä.

Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt tarkastuslautakunnan kokoonpanoksi valtuustokaudelle 2013–2016:

pj. Rantasuo Pirkko	varaj. Ruonala Heidi
vpj. Louhimaa Raili	varaj. Isola Paavo
Iljana Mikko	varaj. Rantasuo Toni

Vuoden 2014 arvioinnissa on huomioitu lautakunnan jäsenten esteellisyys: Mikko Iljana on sivistyslautakunnan jäsen, minkä vuoksi hän on esteellinen sivistystoimen asioiden arvioinnissa. Pirkko Rantasuo on ilmoittanut esteellisyytensä perusturvalautakunnan asioiden käsittelyyn eikä ole osallistunut arviointiin siltä osin. Raili Louhimaa on ilmoittanut esteellisyytensä hallinnon tuloksikön arviointiin eikä ole osallistunut arviointiin siltä osin.

Tarkastuslautakunta, tilintarkastus ja tarkastustoimi

Valtuusto valitsi kilpailutuksen jälkeen 25.6.2013 kunnan tilintarkastusyhteisöksi KPMG Julkis- hallinnon Palvelut Oy:n, vastuullisena tilintarkastajana JHTT Paula Hellén-Toivanen. Vuonna 2014 vastuullisen tilintarkastajan varahenkilönä on toiminut JHTT, KHT Tapio Raappana ja avustavina tarkastajina KHT Juho Rautio ja asiantuntija Annika Poikajärvi. Alv-kysymyksistä tarkastusryhmässä vastaa KTM Tero Takalo. Vuosille 2013–2016 tehtyyn tilintarkastussopimukseen on lisätty tarkastuspäiviä 8:aan, jolla on pyritty takaamaan tarkastuspäivien riittävyys vuosisopimukseen sisältyvään hintaan.

Lautakunta on hyväksynyt tilintarkastajan tilintarkastussuunnitelman ja työohjelman. Osavuosi- katsauksien lisäksi on tilintarkastaja raportoinut lautakunnalle tilintarkastuksen etenemisestä ja keskeisistä havainnoista sekä suullisesti että kirjallisesti. Tilintarkastusyhteisö on suorittanut myös Hailuodon Vesihuolto Oy:n tilintarkastuksen.

Tarkastuslautakunta kokoontui vuonna 2014 yhdeksän kertaa. Tarkastuslautakunnan määräraha oli 14.270 €. Lautakunnan määrärahoja käytettiin 102,30 %.

Vuoden 2014 toiminnan arviointia varten lautakunta on seurannut systemaattisesti valtuuston, lautakuntien ja kunnanhallituksen toimintaa saamiensa tietojen puitteissa. Tarkastuslautakunta on tutustunut toimielinten pöytäkirjoihin ja muihin asiakirjoihin sekä haastatellut kokouksissaan kunnanjohtajaa, sivistystoimen johtajaa, perusturvajohtajaa sekä teknistä johtajaa.

Vuoden 2013 arviointikertomuksen aiheuttamat toimenpiteet

Kunnanvaltuusto on velvoittanut kokouksessaan 16.6.2014 kunnanhallitusta raportoimaan valtuustolle lokakuun loppuun mennessä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty vuoden 2013 arviointikertomuksen johdosta. Valtuusto on saanut toimenpideraportin 23.2.2015. Kunnanhallituksen raportista puuttuivat teknisen toimen toimenpide-ehdotukset. Tekninen lautakunta on käsitellyt asiaa kokouksessaan 17.3.2015.

Kunnanhallituksen toimenpideraportissa todetaan mm. seuraavaa:

- Koulutus sisäisen valvonnan ohjeista pidetään esimiehille kevään 2015 aikana.
- Hankintavaltuuksia ei voida määritellä pysyväisluonteiseen ohjeeseen, ja ne määritellään vuotuisen talousarvion toimeenpanonyhteydessä sekä muissa säännöissä ja erillisissä päätöksissä.
- Toimintakertomuksessa hyvinvointisuunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutuminen on pyritty sisällyttämään uuteen talousarvioon ja strategiaan. Tulevassa toimintakertomuksessa tullaan ottamaan kantaa hyvinvointikertomuksen hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden toteutumiseen.
- Tiedotusohje pyritään uusimaan lähivuosina.
- Palkkiosääntö uusitaan suunnitelman mukaan vuonna 2015.
- Kuntastrategia valmistuu keväällä 2015.
- Palkanlaskenta on ulkoistettu Monetra Oy:lle ja sieltä saatavaa aineistoa voidaan hyödyntää kuluvan vuoden toimintakertomuksessa.
- Sijaisten käyttö on runsasta, etenkin Saarenkartanossa, työllistämiselvöitykset lisäävät kuitenkin sijaisten käyttöä. Talousarviossa 2015 on otettu asiaan kantaa.
- Talousarvioon 2015 on sisällytetty laadulliset ja määrälliset mittarit.

Tarkastuslautakunta pitää edelleen erittäin tärkeänä henkilöstötilinpäätöksen laatimista vuosittain. Palkanlaskennan siirtyminen Monetra Oy:lle toivottavasti helpottaa henkilöstökertomuksen laadintaa.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tiedotusohje tulisi uudistaa mahdollisimman pian vastaamaan tämän päivän tiedotustarpeita ja -kanavia.

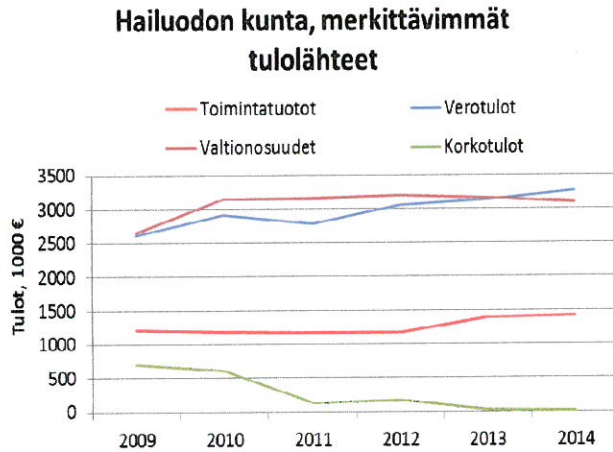
Tarkastuslautakunta on esittänyt *pienhankintojen menettelytapaohjeen laajentamista kattamaan myös kansallisissa hankinnoissa noudatettavat menettelytavat*. Kansalliset hankinnat koskevat hankintoja, jotka alittavat EU-kynnysarvot, mutta ylittävät kansalliset kynnysarvot (mm. tavara- ja palveluhankinnat 30.000 euroa). *Tarkastuslautakunta uudistaa esityksen ohjeen laajentamisesta kattamaan myös kansalliset hankinnat.*

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt suunnitelmapoistojen perusteet 23.2.2015. Kuntastrategian uudistustyö on aloitettu vuonna 2014.

Hailuodon kunnan tulo- ja menorakenne vuosina 2009 – 2014

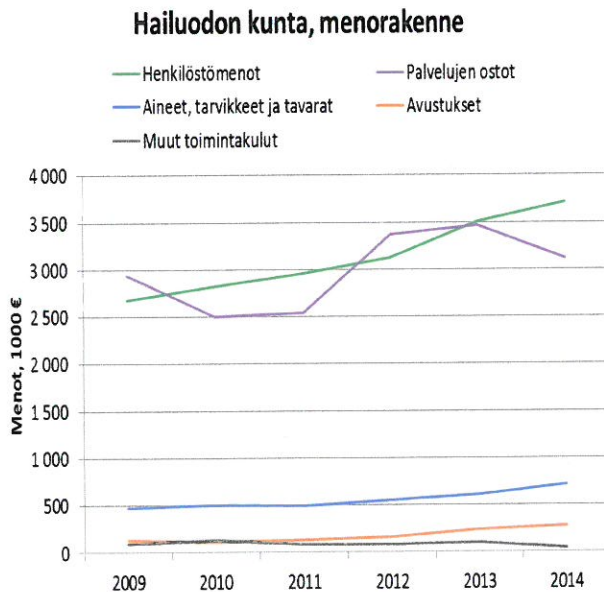
Hailuodon kunnan tilinpäätös vuodelta 2014 on alijäämäinen, - 485.205 euroa. (Vuonna 2013 alijäämä oli - 616.374 euroa.) Jo toisena vuonna peräkkäin myös vuosikate oli alijäämäinen (v. 2013 -216.970 euroa, v.2014 -74.236 euroa).

Kuvissa 1 ja 2 luodaan katsaus Hailuodon kunnan merkittävimpiin tulo- ja menolähteisiin. Kuvissa 3 ja 4 on esitetty tulot ja menot osastoittain ja kuvassa 5 investoinnit nettona. Kuvassa 6 luodaan katsaus vuosikatteeseen ja tilikauden tulokseen edellisten kuuden vuoden aikana. Lähteenä on käytetty Hailuodon kunnan tilinpäätöksiä vuosilta 2009–2014.

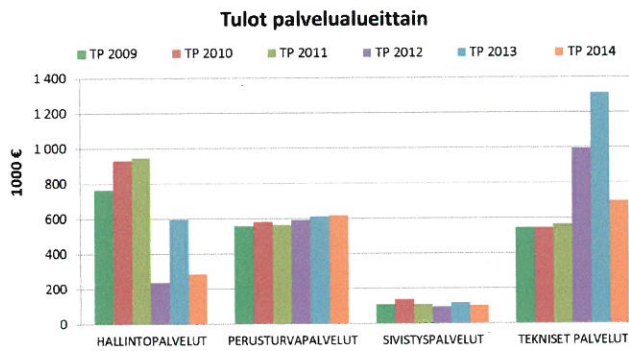
Viereisessä kuvassa on kuvattu Hailuodon kunnan merkittävimmät tulolähteet vuosina 2009–2014. Positiivista on, että verotulot ovat kasvaneet neljättä vuotta peräkkäin. Valtionosuudet ovat puolestaan laskeneet vuoden 2012 jälkeen. Toimintatuotot kasvoivat hieman edellisestä vuodesta. Huomionarvoista on myös se, että korkotuottoja kunta ei ole saanut juuri lainkaan neljän viime vuoden aikana johtuen heikoista korkomarkkinoista. Korkotuotot ovat olleet keskimäärin noin 500.000 euroa pienemmät vuosina 2011–2014 kuin vuosina 2009–2010.

Kuva 1. Hailuodon kunnan merkittävimmät tulolähteet vuosina 2009–2014.

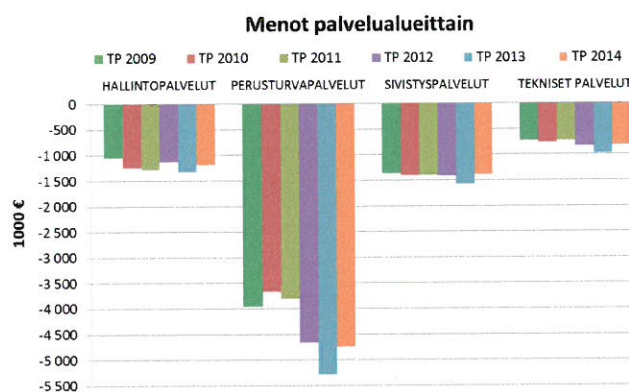

Viereisessä kuvassa on kuvattu Hailuodon kunnan menorakenteen muutokset vuosina 2009–2014. Kuvaajasta nähdään, että henkilöstömenot ja palveluiden ostot ovat kaksi suurinta menoerää. Henkilöstömenot ovat kasvaneet vuosi vuodelta viimeisen kuuden vuoden aikana. Henkilöstömenot ovat kasvaneet vuonna 2014 204.000 euroa verrattuna vuoteen 2013 (lisäys 6,5 %). Ostopalveluiden käyttö on laskenut vuosiin 2012 ja 2013 verrattuna. Kokonaisuudessa toimintakulut olivat vuonna 2014 63.000 euroa pienemmät kuin edellisellä vuonna (muutos -0,9 %). Sijaisten palkkamenojen talousarviototeuma on vuonna 2014 178 %.

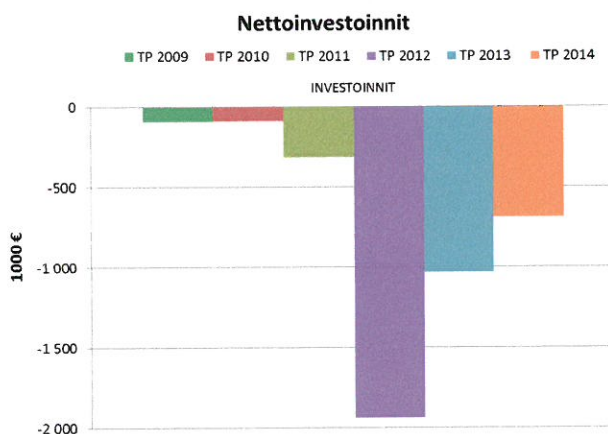
Kuva 2. Hailuodon kunnan menorakenne vuosina 2009–2014.

Kuva 3. Tulot palvelualueittain vuosina 2009–2014.

Kuva 4. Menot palvelualueittain vuosina 2009–2014.

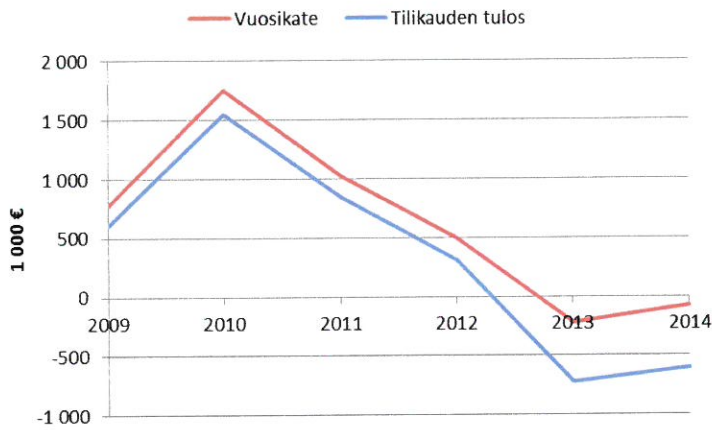

Kuva 5. Nettoinvestoinnit vuosina 2009–2014.

Viereisessä kuvassa on kuvattu kunkin palvelualueen tulot (sis. sisäiset ja ulkoiset erät) Hailuodon kunnassa vuosina 2009–2014. Perusturvapalveluiden ja sivistyspalveluiden tulot ovat pysyneet samalla tasolla, mutta hallintopalveluiden ja teknisten palveluiden tuloissa on muutoksia johtuen lähinnä sisäisten erien kohdistamisesta ja poikkeuksellisista tuloista.

Viereisessä kuvassa on kuvattu kunkin palvelualueen menojen (sis. sisäiset ja ulkoiset erät) yhteenlaskettu osuus Hailuodon kunnassa vuosina 2009–2014. Kuvaajasta havaitaan, että perusturvapalveluilla on selkeästi suurimmat menot vertailtaessa eri palvelualueita keskenään. Hallintopalveluiden, sivistyspalveluiden ja teknisten palveluiden menot ovat pysyneet samalla tasolla viimeisten kuuden vuoden aikana. Perusturvapalveluiden menot ovat kasvaneet merkittävästi vuosina 2012 ja 2013, joskin perusturvan menot ovat laskeneet vuonna 2014 edelliseen vuoteen verrattuna.

Viereisessä kuvaajassa on esitetty investoinnit nettona. Investoinnit pienenevät vuonna 2014 verrattuna kahteen edelliseen vuoteen ja olivat yhteensä 690.000 euroa.

Viereisessä kuvassa on kuvattu tuloslaskelman erät (vuosikate ja tilikauden tulos) vuosina 2009–2014. Käyrien välinen ero on vuotuisten poistojen määrä. Trendi on ollut laskeva vuodesta 2010 lähtien, mutta vuonna 2014 laskeva trendi kääntyi hienoiseksi nousuksi. Vuosina 2013 ja 2014 vuosikate on jäänyt miinukselle, mikä tarkoittaa sitä, että toimintatuotot eivät ole riittäneet kattamaan toimintakuluja. Kuvaajan lukuihin ei ole tehty asukaslukukorjauksia.

Kuva 6. Hailuodon kunnan vuosikate ja tilikauden tulos vuosina 2009–2014.

Merkittävä vuosikatteen muutos on tapahtunut vuonna 2012. Arviointikertomuksessa on vertailtu palvelualueitasolla vuoden 2014 taloustietoja 2011 vuoden menoihin. Vuoden 2011 tilinpäätös oli ylijäämäinen; vuosikate oli 1,016 miljoonaa euroa ylijäämäinen ja tilikauden tulos osoitti ylijäämää 838 tuhatta euroa. Vuonna 2011 ei ollut merkittäviä ylimääräisiä tuloja (rahoitustuotot ja kulut yhteensä 97.799 euroa). Vuonna 2012 vuosikate oli 492.000 euroa ja tilikauden ylijäämä 326.000 euroa.

Rahat ja pankkisaamiset ovat vähentyneet vuoteen 2013 verrattuna 2,09 miljoonasta eurosta 1,36 milj. euroon eli 737 tuhatta euroa. Tämä kertoo siitä, että investoinnit on pääosin rahoitettu kassavaroilla. Tilinpäätös sisältää investointivarausta noin 1,005 miljoonaa euroa. Kassan riittävyys on 78 päivää, kun se vuonna 2013 oli 98 päivää.

Investoinnit (690 tuhatta euroa) rahoitettiin kokonaisuudessa kassavaroilla. Kun myös vuoden 2013 investoinnit (noin 1 milj. euroa netto) rahoitettiin kassavaroilla, kunnan kassatilanne on huonontunut merkittävästi. Tunnusluku rahoitusvarallisuus/asukas on kääntynyt negatiiviseksi (v. 2014 -79 eur/asukas, v. 2013 +821 eur/asukas). Lainamäärä 31.12.2014 oli 1.066 euroa/asukas.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinnan perusteet

Vuoden 2014 alussa on tullut voimaan kuntalain lakimuutos, jossa edellytetään kunnanvaltuuston päättävän kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Hailuodon kunnanvaltuusto on hyväksynyt sisäisen valvonnan ohjeen 1.10.2013. Valtuuston tulisi hyväksyä myös sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet.

Vuoden 2014 alusta voimaan tulleen, kunnanvaltuuston hyväksymän sisäisen valvonnan ohjeen mukaan hallintokunnan säännölliseen valvontaan kuuluvat mm. johdolle laadittavat raportit ja talousarvion toteutumisen seuranta. Valtuusto ei ole toimintavuoden 2014 aikana saanut yhtään raporttia taloudellisesta tilanteesta. Sisäisen valvonnan ohje olisi edellyttänyt kolmea raporttia, eli tilanteista 31.5, 30.9 ja 31.12. Kunnanhallitus on pöytäkirjamerkintöjen mukaan saanut vuoden aikana yhden raportin 28.4.2014. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan lautakuntien ja kunnanhallituksen tulee saada säännöllisesti raportti taloudellisesta tilanteesta sekä tavoitteiden toteutumisesta.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan olisi harkittava yhteenvetoraporttien tulostuksen keskittämistä. Raportit tulisi tulostaa kuukausittain, heti kirjanpitokuukauden sulkeuduttua, yksiköiden johtajille, kunnanhallitukselle ja tarkastuslautakunnalle. Kirjanpidon toteuttaminen Monetra Oy:ltä ostettuna palveluna mahdollistaa ajantasaisen raportoinnin.

Kiinteistöjen korjausvelka ja sisäiset vuokrat

Tarkastuslautakunta piti vuoden 2013 arviointikertomuksessa tärkeänä sitä, että rakennusten korjausvelka selvitetään. Korjausvelka kertoo rahamäärän, joka tarvitaan rakennuksen kulumisen korjaamiseen. Käsitteellisesti korjausvelka vastaa kirjanpidon vuosittaista poistoa. Mikäli korjaukset ovat jääneet suorittamatta korjausvastuusumma voi nousta suureksi, mikä voi tulla yllätyksenä myöhemmin rakennuksen korjauksia suunniteltaessa, jos korjausvelkaa ei ole aikaisemmin selvitetty. *Tarkastuslautakunta uudistaa pyynnön rakennusten korjausvelan selvittämisestä.*

Sisäisten vuokrien kirjauksissa ilmenneiden virheiden vuoksi tarkastuslautakunta esittää, että sisäisten vuokrien kirjauksissa siirryttäisiin järjestelmään, jossa menot kirjataan kuukausittain tai viimeistään vuosineljänneksittäin tulosityksiköiden menoksi. Tositteet tulee hyväksyttävä yksikössä. Käytettävä järjestelmä voisi perustua esim. etukäteen laadittuun vuokrasopimukseen. Vuokramenot kirjautuisivat kirjanpitoon sisäisenä laskuna yksikön hyväksymisen jälkeen. Yksiköille tulee olla mahdollista luopua tiloista, joita ei käytetä yksikön varsinaiseen toimintaan. Luovutetut tilat siirtyisivät kunnanhallituksen vastuulle.

Kunnan johdon rooli sisäisessä vuokrauksessa:

1. Päättää, käytetäänkö sisäisen vuokran järjestelmää taloudellisena ohjauksena kunnan toiminnassa, määrittää sisäisten vuokrien perusteet sekä osapuolten toimintavapaudet ja vastuut.
2. Huomioida toimitiloihin liittyvät kysymykset, jotka vaikuttavat pitkällä aikavälillä kunnan talouteen kuten esimerkiksi kiinteistöjen myynti.
3. Selvittää tilayksikön rooli palvelujen tuottamisessa ja määrittää vuokralaisen oikeudet.

Johdon tärkein päätös liittyy sisäisen vuokran tuottovaatimukseen. Tuottovaatimus määrittää kiinteistöomaisuudelle eli kunnan johto odottaa toimitiloilta tietyn määrän tuottoa. Se voi olla joko prosentuaalinen tai rahamäärällinen osuus tuloutustavoitteena.

Konsernitilinpäätös

Konsernitilinpäätökseen on yhdistetty tytäryhtiöt Hailuodon Vesihuolto Oy ja As Oy Mäntyvilikki II sekä kuntayhtymät Pohjois-Pohjanmaan liitto, Pohjois-Pohjanmaan Sairaanhoidopiiri ja Oulun seudun koulutuskuntayhtymät.

Konsernin tulos toteutui 522 tuhatta euroa alijäämäisenä. Konsernitaseessa ylijäämää on vuoden 2014 alijäämän yhdistelyn jälkeen 2.5 milj. euroa (v. 2013 3.7 milj.euroa). Oma pääoma konsernin osalta on yhteensä 5,8 milj. euroa (v. 2013 6,3 milj.euroa). Kirjanpitolain säädöksiin perustuen Hailuodon Vesihuolto Oy:n poistosuunnitelma olisi pitänyt muuttaa olennaisilta osin vastaamaan kunnan poistosuunnitelmaa. Poistosuunnitelmaa ei ole muutettu vastaamaan kunnan poistosuunnitelmaa.

Kunnanvaltuusto on 23.6.2010 hyväksynyt Hailuodon kunnan konserniohjeet, jotka luovat puitteet omistajaohjaukselle. Konserniohjeen mukaan kunnanvaltuusto määrittelee omistajapolitiikan linjaukset ja hyväksyy strategiset, toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja valvoo niiden toteutumista. *Tarkastuslautakunta uudistaa esityksensä, että tytäryhteisöjen keskeiset tavoitteet sisällytettäisiin kunnan talousarvioon ja toimintakertomukseen ja niiden toteutumista arvioitaisiin toimintakertomuksessa.*

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Vuoden 2014 alussa kirjanpito siirrettiin Monetra Oy:lle ja talousarvio laadittiin uudella ohjelmalla. Samassa yhteydessä uudistettiin tilikarttaa ja hierarkiatasot. Vuoden 2014 talousarviossa keskityttiin taloudellisiin tavoitteisiin. Talousarvio sisälsi erittäin vähän mitattavia toiminnallisia ja laadullisia tavoitteita. Vuoden 2015 talousarvio sisältääkin tavoitteita huomattavasti enemmän.

Uusimuotoisessa talousarviossa on määritelty hierarkiatasot: valtuusto (taso 2, tulosalue tai palvelualue), lautakunta (taso 1, tulosityksiköt) ja viranhaltija (kirjaustaso). Valtuusto- ja lautakuntatason käyttösuunnitelmat, tavoitteet ja mittarit on selkeimmin erotettu perusturvalautakunnassa, jossa on hyväksytty erikseen valtuusto- ja lautakuntatason toimintasuunnitelmat ja -kertomukset. *Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan samanlaiseen jaotteluun tulisi siirtyä kaikissa tulosityksiköissä. Sisäisen valvonnan ohjeen mukaan luottamushenkilöillä on velvollisuus valvoa talousarvion toteutumista, asettaa omalta osaltaan palvelutuotannolle tavoitteet ja seurata niiden toteutumista.*

Toimintakertomuksessa vertaillaan talousarvion toteutumista. Tilipuitteiden muutoksesta johtuen vertailua aikaisempaan vuoteen ei saatu suoraan kirjanpidosta. Kunnan taloudellisen tilanteen seurannan kannalta olisi ollut tärkeää verrata palvelualueiden tulosta aikaisempiin vuosiin – tämä olisi onnistunut erillisillä laskelmilla. Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksessa verrannut palvelualueiden vuosien 2011 ja 2014 kokonaiskustannuksia. Tarkastuslautakunta on muutamalle palvelualueelle laskenut toimintakatteen ilman sisäisiä vuosia.

Hallinnon palvelualueen tavoitteiden toteutuminen

Hallintopalveluiden tulosityksiköt on vuoden 2014 talousarviossa rakennettu uudelleen vastaamaan palveluprosesseja. Laskentatoimen palveluista talousarvion laadinta ja kirjanpito on ulkoistettu kokonaan tai osittain Monetra Oy:lle. Työnjako on määritelty palvelusopimuksessa ja vastuumatriisissa. Vuoden 2015 alusta myös palkanlaskenta on ulkoistettu Monetra Oy:lle.

Tavoitteena oli vuoden 2014 aikana suorittaa henkilöstön tehtävien ja työvaativuuden arviointi koko henkilöstölle. *Tehtävä on aloitettu, mutta tavoite ei toteutunut.*

Arkistonmuodostus suunnitelman käyttöönoton projekti 2014 aikana. *Tehtävä on aloitettu, mutta tämä tavoite ei toteutunut.*

Työllisyyspalveluiden osalta tavoitteena 2014 oli velvoitetyöllistettyjen ja nuorten työllistäminen sekä sakkomaksujen minimointi. Tavoitteena oli myös kaikkien 15-21-vuotiaiden nuorten hailuotolaisten työllistäminen kesällä 2014 kahdeksi viikoksi. Nuorten työllistämässä onnistuttiin, sillä kaikki hakeneet saivat kahden viikon kesätyön. *Velvoitetyöllistämisen osalta tavoite ei tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan täytynyt vaikkakin velvoitetyöllistettyjä palkattiin 2 henkilöä perusturvaan ja 1 henkilö hallintopalveluihin/teknisiin palveluihin puoleksi vuodeksi kerrallaan. Vuonna 2015 tähän tehtävään on palkattu osa-aikainen henkilö.*

Tavoite Löytöretki työelämään yhdessä 4H kanssa ei toteutunut.

Seuraavissa taulukoissa on laskettu sitovan määrärahan toteutuminen ilman sisäisiä vuokria.

Taulukko 1. Kunnanhallitus (LT400), taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	190	112	78
Sisäiset vuokrat	207	161	46
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-17	-49	32

Taulukko 2. Hallintopalvelut (LT 410), taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	-960	-876	-84
Sisäiset vuokrat	-91	1	-92
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-869	-877	8

Taulukko 3. Hallintopalvelut yhteensä (LT10-LT40); tuloslaskelmavertailu vuodet 2011 ja 2014 (tuhatta euroa)

	2011	2014	muutos eur 2011/2014
Toimintatuotot	949	284	-665
Toimintakulut	1.281	1.405	124
Toimintakate	-332	-1.121	-789

Tulot toteutuivat talousarviota suurempina johtuen:

- polttoaineen jakelutoiminta 84 800,00
 - htp-hankkeen valtion rahoitusosuus 18 200,00
 - saadut Kela-korvaukset 14 900,00
 - arvioitua suuremmat maanvuokratulot 7 000,00
 - vuoden 2011 luvut sisältävät tuloja, jotka eivät kuulu enää hallintopalveluiden prosesseihin
- Budjetoituja tuottoja ei kertynyt kiinteistömyynneistä vuodelle 2014.

Menojen eroa budjetoituun selvittää:

- osa palkoista siirtyi maksettaviksi 2015 17 600,00
- Monetran käyttöönoton aiheuttamat asiantuntijapalvelukulut 61 000,00
- Merialueen osayleiskaava 15 000,00
- Polttoainetoiminnan menot 86 000,00
- sisäisten vuokrien kirjausvirhe 156 000,00
- kunnanjohtajan eroraha 75 000,00

Perusturvapalveluiden tavoitteiden toteutuminen

Perusturvan valtuustotason tulosalueet ovat Sosiaalipalvelut (TA500) ja Terveyspalvelut (TA550).

Taulukko 4. Perusturvapalveluiden palvelualueen tuloslaskelmavertailu vuosina 2011 ja 2014 (tuhatta euroa)

	2011	2014	muutos eur 2011/2014
Toimintatuotot	566	617	+51
Toimintakulut	3.809	4.741	+932
Toimintakate	-3.243	-4.123	-880

Perusturvan toimintakate on heikentynyt vuoteen 2011 verrattuna noin 880.000 euroa. Vuoteen 2013 verrattuna kokonaismenot ovat pienentyneet (vuonna 2013 kokonaismenot olivat 5.281 tuhatta euroa ja tulot 609 tuhatta euroa). Kunnan talouden kannalta on tärkeää pystyä määrittämään, kuinka pysyvää perusturvan menojen nykyinen taso on.

Kuvissa 7–10 esitetään vertailutietoa vuodelta 2013. Tiedot on haettu Kuntaliiton tilastotietopankista (www.kunnat.net/kustannusrakenne). Tiedot perustuvat kuntien tilinpäätöksiin.

Tilastoista vuodelta 2013 voidaan havaita, että palvelujen tuottaminen kunnassa on huomattavasti kalliimpaa kuin verrokkiaineistossa.

Kuva 7. Erikoissairaanhoidon nettokäyttökustannukset eur/as.

Kuva 8. Muut vammaisten ja vanhusten palvelut nettokäyttökustannukset eur/as.

Kuva 9. Perusterveydenhuollon avohoito nettokäyttökustannukset eur/as.

Kuva 10. Kotipalvelun nettokäyttökustannukset eur/as.

Perusturvalautakunta on hyväksynyt toimintakertomuksen sekä valtuusto- että lautakuntatason tavoitteista. Kertomukset sisältävät taloudellisten tavoitteiden toteutumisen lisäksi myös mm. toiminnallisia tunnuslukuja sekä laskelmia yksikkökustannuksista sekä arvion hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta. Lautakuntaa on säännöllisesti informoitu tulosalueen taloudellisesta tilanteesta. Lautakunta on hyväksynyt vuoden 2015 käyttösuunnitelman ja samalla päättänyt, että talouden toteutumista seurataan kuukausittain.

Vuoden 2013 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta piti tärkeänä lautakunnan päättämää vanhustenhuollon ja terveyskeskuksen palvelujen ja nykytilan kartoitusta. Lautakunta on teettänyt selvityksen Konsulttitoimisto Rauni Segerholm Oy:llä. Selvitys on kattava esitys perusturvan toiminnoista. Se pitää sisällään mm. toiminnan uudelleenjärjestämiseen ja tehostamiseen liittyviä toimenpide- ja korjausehdotuksia. Selvitys on jaettu valtuuston jäsenille. Perusturvalautakunta on päättänyt ottaa valitsemansa ehdotukset huomioon vuoden 2015 talousarvion ja suunnitelma- vuosien 2016–2017 yhteydessä.

Toiminnan uudelleenjärjestely ja tehostaminen edellyttävät toiminnan tuloksellisuuden ja tehokkuuden arviointia. *Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä sitä, että menot ja tulot kirjautuvat kirjanpidossa oikealle momentille, ja että tilastointi on luotettavaa, koska vain siten voidaan luotettavasti arvioida mm. toiminnan tehokkuutta.*

Vanhusten palvelut

Vuonna 2014 tarkastuslautakunnan erityisen arvioinnin kohteena olivat vanhusten palvelut.

Vanhuspalvelulain (tullut voimaan 1.7.2013) tavoitteena on tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia ja terveyttä ja lisätä mahdollisuuksia vaikuttaa palvelujen kehittämiseen kunnassa. Tavoitteena on myös parantaa iäkkäiden henkilöiden mahdollisuutta saada laadukkaita palveluja sekä vaikuttaa palvelujensa sisältöön ja toteuttamiseen.

Toimintavuoden aikana perusturvalautakunta on hyväksynyt mm. vanhuspalveluiden omavalvontasuunnitelmat, kotihoidon, ikääntyneiden päivätoiminnan ja tehostetun palveluasumisen kriteerit sekä määrittänyt Palvelukoti Saarenkartanon vuokrat. Kirjalliset, www-sivulla julkaistut ohjeet ja lomakkeet parantavat kuntalaisten tiedonsaantia ja edistävät vanhuspalvelulain mukaista toimintaa. Vuoden 2015 alussa on otettu käyttöön kotihoidon ja vanhustyön ohjelmisto. SAS (selvitä, arvioi, sijoita) -työryhmä on aloittanut toiminnan kunnassa.

Tarkastuslautakunta kiinnitti vuoden 2013 arviointikertomuksessaan huomiota palvelukoti Saarenkartanon kuormitustilanteeseen. Tilapäisasumisen käyttöpäivät ovat vähentyneet vuoteen 2013 verrattuna (vuonna 2013 oli 2921 ja vuonna 2014 oli 2284 käyttöpäivää). Aluehallintovirasto on antanut Palvelukoti Saarenkartanoa koskevan valvontapäätöksen (Perusturvaltk 24.4.2014 §26).

Toimintakertomuksessa esitetään arvio vanhuspalvelulain mukaisten toimenpiteiden toteutumisesta Hailuodon kunnassa. *Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että vanhuspalvelulaki ei kaikilta osiltaan ole vielä toteutunut Hailuodossa. Tämä tulee ottaa huomioon palveluja suunniteltaessa ja määrärahoista päätettäessä.*

TA 500 Sosiaalipalveluiden tavoitteiden toteutuminen

Taulukko 5. Sosiaalipalveluiden taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	-1554	-1749	195
Sisäiset vuokrat	-56	-155	99
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-1498	-1594	96

Sosiaalipalveluiden palvelualueelle on kirjattu perusturvan kaikki sisäiset vuokrat. Toimintakateen ylitys ilman sisäisiä vuokria on noin 96 tuhatta euroa.

Perusturvan keskeinen painopistealue toimintavuotena oli lastensuojelun suunnitelmallinen kehittäminen. Kunnassa on aloittanut lastensuojelutyön perhetyöntekijä ja lautakunta on hyväksynyt Hailuodon kunnan lastensuojeluprosessin ja perhetyön käsikirjan. Vuoden 2015 alussa valtuusto sai selvityksen Lapset puheeksi -työmenetelmästä.

Toimintakertomuksessa on arvioitu hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumista.

TA550 Terveyspalveluiden tavoitteiden toteutuminen

Taulukko 6. Terveyspalveluiden taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	-2430	-2373	-57
Sisäiset vuokrat	-23	0	-23
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-2407	-2373	-34

Jos sisäiset vuokrat jätetään huomioimatta, terveyspalveluiden toimintakate alittui 34 tuhannella eurolla. Palvelualueelle ei ole kirjattu sisäisiä vuokria, mikä on otettava huomioon mm. yksikkökustannuksia laskettaessa.

Palvelujen ostossa suurimman menoerän muodostavat sairaanhoitopiirin menot, jotka ovat kasvaneet lähes 500 tuhatta euroa neljän vuoden aikana (v. 2011 947 tuhatta euroa, v. 2014 1.399 tuhatta euroa). Erikoissairaanhoidon menot ovat vuodesta 2012 alkaen pysyneet korkealla tasolla.

Sama nouseva suunta on nähtävissä myös Kelan maksamissa korvauksissa. Vuonna 2014 Kelan maksamien sairaanhoitokorvausten saajia oli 813 ja korvauksia maksettiin yhteensä 560.877 euroa, vuonna 2011 vastaavat luvut olivat 780 ja 376.464. Sairaanhoitokorvauksien suurimmat erät ovat lääkkeitä, lääkärinpalkkiot ja hammashoito. Korkeasta sairastavuudesta kertovat myös THL:n sairastavuusindeksi.

Hoitotakuu toteutui myös vuonna 2014. Ajankohtana 8.5.2015 (lähde Hailuodon kunnan www-sivut) pääsi kiireettömissä asioissa lääkärille kuuden viikon sisällä ja hoitajan vastaanotolle 2–3 päivän kuluessa. Hammastarkastukseen hammaslääkärille pääsee 6 kk sisällä ja suuhygienistin vastaanotolle 10 viikon sisällä ajankohtana 17.3.2015 (lähde Hailuodon kunnan www-sivut).

Sivistyspalveluiden tavoitteiden toteutuminen

Sivistyspalveluiden valtuustotason tulosalueet ovat sivistyspalvelut, nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut sekä varhaiskasvatus.

Taulukko 7. Sivistyspalveluiden palvelualueen taloudelliset tavoitteet vuodet 2011 ja 2014

	2011	2014	Muutos eur 2011/2014
Toimintatuotot	106	99	7
Toimintakulut	1.397	1.386	-11
Toimintakate	-1.291	-1.287	-4

Sivistyspalveluiden menot ja tulot ovat pysyneet lähes samana vuoteen 2011 verrattuna. Vuonna 2014 palvelualue alitti sille myönnetyn määrärahan 168 tuhannella eurolla (sisältää sisäiset vuokrat ja poistot). Vuonna 2014 yksikön kaikki sisäiset vuokrat on kirjattu Sivistyspalvelujen (Ta600) tulosityksikölle. Sisäiset vuokrat oli budjetoitu useammalle tulosityksikölle. Sisäisten vuokrien kirjaus on otettava huomioon kustannuslaskennassa.

Toimintakertomuksessa arvioidaan toimintaa sekä esitetään toiminnalliset tunnusluvut ja verrataan toimintaa edelliseen vuoteen. Sivistyspalvelut on tehnyt myös hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden arvioinnin. Kaikki tavoitteet eivät ole toteutuneet. Sivistyspalvelut on hyväksynyt vuoden 2015 käyttösuunnitelman kokouksessaan 24.3.2015.

Seuraavissa taulukoissa on laskettu toimintakatteet ilman sisäisiä vuokria.

Taulukko 8. Sivistyspalvelut (TA600) taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	-35	-182	147
Sisäiset vuokrat	0	-146	146
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-35	-36	1

Sivistyspalvelut ylitti toimintakatteen 147 tuhannella eurolla. Jos sisäiset vuokrat jätetään huomioimatta, ylitys on noin tuhat euroa.

Taulukko 9. Perusopetus taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	-758	-614	-144
Sisäiset vuokrat	-69	0	-69
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-689	-614	-75

Perusopetus alitti toimintakatteen 145 tuhannella eurolla. Momentille ei ole kirjattu kiinteistömenoja. Jos sisäisiin vuokriin liittyvät kirjaukset jätetään huomioimatta, alitus on 76 tuhatta euroa.

Taulukko 10. Nuoriso-, kulttuuri- ja liikuntapalvelut taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	-274	-172	-102
Sisäiset vuokrat	-85	-1	-84
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-189	-171	-18

Nuoriso, kulttuuri- ja liikuntapalveluiden momentti alitti sille myönnetyn määrärahan 102 tuhannella eurolla. Momentille ei ole kirjattu sisäisiä vuokria. Toimintakate ilman sisäisiä vuokria on noin 18 tuhatta euroa ylijäämäinen.

Kuntaliiton tilastotietopankin mukaan Hailuodon kunnan liikunnan ja ulkoilun nettokäyttömenot olivat 46 euroa/asukas (koko maan keskiarvo 75 eur/asukas), nuorisotoimen nettokäyttömenot 25 eur/asukas (koko maan keskiarvo 27 eur/asukas) ja kirjaston nettokäyttömenot 78 eur/asukas (koko maan keskiarvo 63 eur/asukas). Lähde: www.kunnat.net/kustannusrakenne.

Taulukko 11. Varhaiskasvatus taloudelliset tavoitteet (1.000 euroa)

	Talousarvio ja muutokset	Käyttö	Ylitys/alitus eur
Toimintakate	-402	-319	-83
Sisäiset vuokrat	-34	-8	-26
Toimintakate ilman sisäisiä vuokria	-368	-311	-57

Varhaiskasvatus alitti toimintakatteen noin 82 tuhannella eurolla. Jos sisäiset vuokrat jätetään huomioimatta, on alitus noin 56 tuhatta euroa.

Kuvissa 11-13 verrataan vuoden 2013 nettokäyttökustannuksia/asukas. Lähde www.kunnat.net/kustannusrakenne.

Kuva 11. Perusopetus 2013, nettokäyttökustannukset euroa/as.

Kuva 12. Lasten päiväkotihoidon 2013, nettokäyttökustannukset euroa/as.

Kuva 13. Lasten perhepäivähoito 2013, nettokäyttökustannukset euroa/as.

Teknisten palveluiden tavoitteiden toteutuminen

Teknisen lautakunnan tavoitteena on talousarvion 2014 mukaan vahvistaa itsenäisen kunnan teknistä tointia ja kehittää sen toimintaa ja palveluja eri osa-alueilla siten, että lautakunnan alaiset tehtävät ja toimenpiteet voidaan hoitaa omana työnä tai paikallisin ostopalveluin mahdollisimman laaja-alaisesti. Riskinä nähdään resurssien jatkuvuus lähitulevaisuudessa. Teknisiin palveluihin kuuluvat yhdyskuntapalvelut, rakennusvalvontapalvelut ja kiinteistöpalvelut.

Palvelualueen toteuma budjettiin verrattuna saavutettiin hyvin. Palvelualueella seurataan kustannuksia säännöllisesti. Kaavahankkeita on viety suunnitelmallisesti eteenpäin resurssien puitteissa. Rakennusvalvonnassa lupahakemusten määrä väheni, luvat käsiteltiin viivytyksettä ja kaikki luvat myös myönnettiin. Rakennusjärjestys hankkeena ei tarkastelukauteen edennyt. Kiinteistöjen vuokrausaste on hyvä.

Sisäisen valvonnan ohjetta ei ole erikseen palvelualueella käsitelty vaan toimenpiteisiin ryhdytään tarvittaessa. Yksiköllä ei ole erillistä käyttösunnitelmaa talousarvion lisäksi. Talousarviota seurataan toteutumien kautta. Sisäisen valvonnan ohjeen noudattaminen on yksikössä kaikkien työntekijöiden yhteinen asia.

Yksiköllä on myyntipalvelusopimuksia lämpöenergiasta. Ostopalveluihin liittyvät sopimukset ovat tekninen isännöinti, yksityisteiden ja piha-alueiden talvikunnossapidon sopimukset urakkasopimuksina, lämpölaitoksen hoitosopimus. Palvelusopimusten laatua seurataan palvelutaso-ohjeiden avulla.

Taulukko 11. Teknisten palveluiden tuloslaskelma vuosina 2011 ja 2014 (tuhatta euroa)

	2011	2014	Muutos eur 2011/2014
Toimintatuotot	564	696	+132
Toimintakulut	726	824	+98
Toimintakate	-162	-129	+33

Vuosien 2011 ja 2014 luvuissa on mukana ulkoiset ja sisäiset erät.

Vuonna 2014 teknisten palveluiden toimintakate toteutui määrärahojen puitteissa (toteuma 99,1 %). Uutena toimintona teknisen toimen alaisuudessa on lämpövoimalaitos.

Kuvissa 14 ja 15 on esitetty eräiden teknisten palveluiden toimintojen kustannusten vertailua verrokkiaineistoon vuonna 2013 (lähde: www.kunnat.net/kustannusrakenne).

Kuva 14. Rakennusvalvonta 2013, nettokäyttökustannukset eur/as.

Kuva 15. Yhdyskuntasuunnittelu 2013, nettokäyttökustannukset eur/as.

Investoinnit

Investointeihin varattujen määrärahojen käyttöprosentti oli 78,5 %. Alhainen käyttöprosentti johtuu osittain investointihankkeiden siirtymisestä vuodelle 2015. Investointimenot olivat yhteensä 690 tuhatta euroa. Investointituloja ei ollut. Investointeihin ei käytetty taseen investointivaroja (1.005 tuhatta euroa) eikä uutta lainaa otettu. Päiväkodin laajennus oli toimintavuoden merkittävin investointi (380 tuhatta euroa).

Yhteenveto

Vuosi 2014 on ollut erittäin haasteellinen. Uuden taloushallinnon ohjelmiston hallinta ja uudet toimintatavat ovat vaatineet opiskelua ja uusien toimintatapojen kehittämistä ja omaksumista. Talouden reaaliaikainen seuranta on nyt mahdollista myös tulosalueilla ja -yksiköissä. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan haastavassa siirtymävaiheessa olisi pitänyt enemmän panostaa henkilökunnan koulutukseen ja määrittellä selkeä työnjako työntekijöiden ja eri yksiköiden välille.

Taloudellisen tilanteen seuranta edellyttää tehokasta ja oikea-aikaista raportointia. Vaikka kirjanpito onkin ulkoistettu Monetra Oy:lle ja tietoa on käyttäjien saatavana päivittäin, tehokas taloushallinto edellyttää tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan sitä, että tietyt toiminnot, esim. yhteenvetoreporttien tuottaminen, on keskitetty.

Kunnan taloudellinen tilanne on heikentynyt nopeasti. Vuosi 2014 on jo toinen peräkkäinen tappiollinen tilivuosi. Vuosikatteen osalta kriisikuntakriteeri täyttyi toisena vuonna peräkkäin. *Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan talouden tasapainotus edellyttäisi talouden tasapainotusohjelman laatimista.*

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan asukkaiden tyytyväisyyttä kunnan tuottamiin palveluihin tulisi mitata säännöllisin väliajoin tehtävillä asukastytyväisyyskyselyillä. Kyselyn yhteydessä asukkaat voisivat tuoda esille myös toiveitaan. Säännöllisin väliajoin tulisi tutkia myös mökkiläisten ja matkailijoiden tyytyväisyyttä. Taloudellisesti edullisin tapa olisi teettää kyselyt esim. oppilaitosten opinnäytetyönä.

Hailuodossa 24.5.2015

Pirkko Rantasuo

Raili Louhimaa

Mikko Iljana